

František Pelc: Obnova Jizerek pro mě byla obrovskou životní výzvou

13.5.2013

V rozhovoru AOPK vzpomíná bývalý ředitel Správy CHKO Jizerské hory a zakladatel Nadace pro záchranu a obnovu Jizerských hor, František Pelc, na obnovu Jizerských hor po imisní zátěži i ekologicky nevhodnému lesnímu hospodaření.

Co jste museli po roce 1990 na CHKO Jizerské hory řešit nejdřív?

Lesy Jizerek byly na více jak třetině rozlohy zcela rozvrácené nejen kvůli obrovské imisní zátěži z energetických zdrojů, ale i kvůli ekologicky nevhodnému lesnímu hospodaření, které nemělo ani tak nic společného se záchranou lesa, ale spíše se záchranou ohrožené dřevní hmoty pro národní hospodářství. Těžba dřeva byla místy doprovázena extrémně vysokou erozí. Uvědomil jsem si velká rizika nevratného rozbití samotné integrity lesa jako vegetačního útvaru, zejména v nadmořských výškách nad 800 metrů nad

mořem, tedy na náhorní plošině. Změnit tento tristní stav pro mě byla obrovská životní výzva. Přečetl jsem v té době snad stovky studií k problematice působení imisí na lesní ekosystémy, přírodě blízkých forem lesního hospodaření i záchraně a využívání genofondu původních populací lesních dřevin, a to nejen z Československa, ale i z Německa a Spojených států amerických, kde řešili podobné problémy. A prochodil jsem stovky kilometrů v Jizerských horách. Měřili jsme atmosférickou depozici na klíčových místech. Dosavadní velkoplošná kurativní opatření jsem vyhodnotil jako neúčinná a nebo dokonce ekologicky problematická (včetně velkoplošné výsadby amerického smrku pichlavého a velkoplošného vápnění). Bylo taky strašně moc vysoké zvěře. Vytipovali jsme fragmenty i větší plochy původních populací dřevin od místního smrku, přes břízu karpatskou, jeřáb, jilm horský, kleč, javor až po buk a jedli. Začátkem 90. let jsme připravili strategii obnovy lesa s využitím obnovního systému ekologické stability a záchranu původních populací lesních dřevin. Myslím, že to bylo na svou dobu moderní řešení.

Na jaké překážky jste při tom tenkrát naráželi?

Mezi základní překážky patřila absolutní nedůvěra (mírně řečeno) mezi lesníky a ochranáři přírody, kteří se dokonce občas obviňovali, kdo za ten tristní stav více může. Správa CHKO ze začátku neměla ani instrumenty něco pořádněji řešit a prakticky žádné peníze k aspoň pilotnímu naplnění té strategie. Ale doba byla nabitá obrovskou energií a o začaly se objevovat první vlaštovky. Někteří lesníci zjistili, že nejsme jen idealističtí pomatenci a začali nám pomáhat nejen svými cennými radami, ale i nenahraditelnými zkušenostmi. A brát nás jako partnery. Těch jmen by byla celá řada, ale určitě nemohu opomenout lesníky z tehdejšího Lesprojektu jako Ing. Mesčerjakova a výborného typologa Ing. Smejkal. Postupně jsme našli společnou řeč i s některými pracovníky státních lesů jako je Ing. Dostál, Ing. Pánek, Ing. Hušek, Ing. Lžíčař, ale i z pěstebních středisek, zejména s Ing. Machovičem. Nemohu také nezmínit Ing. Cipru, který byl někdy možná až moc přísný na lesníky i ochranáře přírody, ale musím přiznat, že měl většinou vše racionálně odůvodněné. Správě CHKO v pozici hodně pomohl nový zákon v ochraně přírody a krajiny v roce 1992. První mimořádné peníze nám pomohl sehnat zesnulý ministr Josef Vavroušek, který

mě kontaktoval s vynikající spisovatelkou Libuší Moníkovou. Tu jsem seznámil s našimi plány v terénu. Věnovala nám celou svojí vítěznou cenu Adalberta von Chamisso a něco přidal i tehdejší velvyslanec v NSR Jiří Grůša. Bylo to skoro 400 tis. Kčs. Do té doby pro nás něco nevídaného.

Jak to bylo s holandskou Nadací Prince Bernarda? Jak jste k sobě přišli?

Přes výše uvedené jsme měli pořád málo prostředků. Pro naplňování projektu jsme jich potřebovali řádově více. Klíčovou postavou byl prof. Josef Fanta, který žil dvacet let v Nizozemí a který už zásadně pomáhal sousednímu Krkonošskému národnímu parku. Na jeho radu jsme vypracovali dílčí projekt naší strategie a poslali ho nadaci Prince Bernarda. Neměl jsem s tím žádnou zkušenost. Projekt jsem musel po nocích dvakrát upravovat. Ale výsledek byl výborný. Správní rada nám projekt nakonec odsouhlasila jednomyslně jako nejlepší z podaných. A k nám putovaly pro nás tehdy obrovské prostředky - přes 2 mil. Kč. V návaznosti na to jsme v roce 1993 založili Nadaci pro záchranu a obnovu Jizerských hor, kde se nám postupně podařilo vytvořit robustní základní jmění. Začaly se objevovat i národní peníze na opatření v přírodě. Jen pro srovnání: v roce 1990 měla na to Správa CHKO k dispozici "celých" 10 tis. Kč. Když jsem Liberec v roce 1995 opouštěl do Prahy, díky více zdrojům tam bylo k využití už kolem 3-4 mil. Kč na realizaci projektu a dalších opatření.

Jsou nějaké kroky, které byste dnes dělal jinak?

Jsem rád, že se podařilo najít společnou řeč mezi lesníky a ochranáři přírody. V současnosti významnou část té původní strategie obnovy lesa naplňují lesníci ve svých pracovních programech včetně využívání kvalitního místního genofondu dřevin, zvyšování podílu listnáčů a jedle a jemnějších forem pěstování lesa. Rekonstruují se postupně i porosty nepůvodního smrku pichlavého a okrajově i kleče. Ale určité obavy mám stále z budoucnosti rozsáhlých strukturou homogenních lesních porostů náhorní plošiny. Nelze vyloučit, že se rozpad lesa za pár desítek let bude opakovat, byť z trochu jiných příčin. Vyrůstající porosty totiž postupně zvyšují i depoziční zátěž a snižují obsah bazických kationtů v půdě. To může ohrozit nejen jejich stabilitu, ale i kvalitu pitné vody v místních přehradách. Měli jsme v devadesátých letech domluvit přesněji podobu dlouhodobé strategie obnovy, kde budou na náhorní plošině obnovovány pouze definované plochy v specifickém postupu a připravit tak makroskopicky ekologicky stabilnější a strukturovanější lesy. Myslím, že k tomu v devadesátých letech byla vůle i příležitost velká. No a určitě bych do plánů péče v některých rezervacích neprojektovat tolik podpůrných opatření. Později jsme zjistili, že příroda si bohudík na mnoha místech pomohla sama a lépe, než jsme očekávali. Díky snižující se imisní zátěži začala fungovat i přirozená obnova lesa. Ale po bitvě je každý generál.

Chodíte se někdy dívat na to, jak pokračuje regenerace Jizerských hor, kterou jste po roce 1990 zahájili?

Navštívil jsem díky své profesi i zájmu stovky opravdu krásných chráněných území u nás i v zahraničí, ale Jizerské hory zůstávají mému srdci ze všech stále nejbliže. Asi také proto, že jsem ho tady kus nechal. Jizerky proto navštěvuji stále, každý rok tak dvacetkrát. Nejvíce obdivuji rozsáhlé bučiny na severních svazích hor a přenádherná rašeliniště Velké Jizerské louky u nás i v Polsku. Jsou to přírodovědně a ekologicky nesmírně cenná a krásná území, ale jsou to i nenahraditelné zásobníky původního genofondu dřevin klíčového pro obnovu druhově i prostorově rozmanitějších a ekologicky stabilnějších lesů. Teď i do budoucna.